

Bölüm 6

COVID-19'UN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK ÜZERİNE ETKİSİNİN YAPISAL EŞİTLİK MODELİ İLE İNCELENMESİ: BANKA ÇALIŞANLARI ÖRNEĞİ

İlkay ALTINDAĞ¹

GİRİŞ

İnsanların çalışmaları ile olan ilişkisi ve bu ilişki ters gittiğinde ortaya çıkabilecek zorluklar uzun zamandır modern çağın önemli bir fenomeni olarak kabul edilmektedir. Tükenmişliğin işyerinde insanların deneyimlerinin gerçeklerini yakalama gücü, onu araştırma alanında hem önemli hem de tartışmalı hale getiren şeydir. Tükenmişlik, işteki kronik kişilerarası stres faktörlerine yanıt olarak oluşan psikolojik bir sendrom olarak ele alınmaktadır. Tükenmişliğin üç temel boyutu; *duygusal tükenme*, *duyarsızlaşma* (sinizm) ve *kişisel başarı* bileşenleridir. Tükenme bileşeni tükenmişliğin temel bireysel stres boyutunu temsil eder. Kişinin duygusal ve fiziksel kaynaklarındaki fazla genişleme ve tükenmiş olma duygularını ifade eder. Duyarsızlaşma bileşeni tükenmişliğin kişiler arası bağlam boyutunu temsil eder. İşin çeşitli yönlerine olumsuz, duygusuz veya aşırı bağımsız bir tepki anlamına gelir. Düşük etkinlik veya kişisel başarı bileşeni tükenmişliğin öz değerlendirme boyutunu temsil eder. Bu yetersizlik duyguları, iş yaşamındaki başarı ve verimlilik eksikliğini ifade eder (Maslach & ark., 2001).

Küresel bir sağlık krizi olan COVID-19 salgını toplumsal hayatı derinden etkileyerek pek çok alanda önemli değişimlere yol açtığı görülmektedir. COVID-19 salgını ilk olarak 2019 yılı aralık ayında Çin'in Wuhan şehrinde tanımlanmıştır. COVID-19, ciddi akut solunum sendromu korona virüs 2'nin (SARS-CoV-2) neden olduğu bulaşıcı bir hastalıktır (Lewnard & Lo, 2020). COVID-19 salgını 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilmiştir. Uzmanlar COVID-19 pandemisini ikinci dünya Savaşı'ndan bu yana karşılaşılan en büyük zorluk olarak görmektedir. Dünyanın bu salgın sonrasında eskisi gibi olmayacağı bununla birlikte siyasal, finansal ve sosyal olarak yeni bir düzene geçileceği tahmin edilmektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Bankacılık Bölümü, ialtindag@erbakan.edu.tr

dir. Elde edilen YEM sonuçları ile bu hipotez doğrulanmıştır. ($CBC \rightarrow DY: \gamma = -0.523, t \text{ değeri} = -5,298, p < 0,01$). COVID-19 ile başa çıkma durumunun artması çalışanın mesleki duygusal duyarsızlaşmasını azaltmaktadır.

Çalışmada altıncı olarak ele alınan hipotez, " H_6 : Banka çalışanlarındaki COVID-19 ile başa çıkma durumu arttıkça, mesleki kişisel başarı artar" şeklindedir. Elde edilen YEM sonuçları ile bu hipotez doğrulanmıştır ($CBC \rightarrow KB: \gamma = 0,598, t \text{ değeri} = 6,312, p < 0,01$). COVID-19 ile başa çıkma durumunun artması çalışanın mesleki kişisel başarısını arttırmaktadır.

Sonuç olarak, çalışma için önerilen modele yönelik test edilen altı araştırma hipotezinin tamamı kabul edilmiştir. Çalışma bu alanda öncü bir çalışma olduğu için yapılacak diğer çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma, mesleki tükenmişlik, COVID-19 Kaygı ve başa çıkma ölçekleri ile Konya'da görev yapan banka çalışanlarına uygulanmıştır. Uygulama sonucu, banka personelinin COVID-19 Kaygısının ve COVID-19 ile başa çıkma durumunun mesleki tükenmişliklerine olan etkilerinin tespit edilmesi konusunda fikirler vermektedir. Araştırmamız, zaman, maliyet ve ulaşılabilirlik kısıtları nedeniyle Konya ilinde faaliyet gösteren özel ve kamu bankalarında çalışanlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Konuya ilgi duyan araştırmacılara çalışmanın, farklı bölgelerde, farklı şehirlerde ve daha büyük katılımı karşılaştırmalı olarak yapılması önerilebilir. Ayrıca, bundan sonraki araştırmaların farklı sektörleri de içerecek şekilde yapılması ve çıkacak sonuçlara göre sektörler arası karşılaştırma yapılması planlanabilir.

KAYNAKLAR

1. Anderson, J. C., & Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological bulletin*, 103(3), 411
2. Arı, E. (2015). Öğretmenlerin İş doyumlarının mesleki tükenmişlik üzerine etkisinin yapısal eşitlik modeli ile araştırılması. *Journal of International Social Research*, 8(39).
3. Bentler, P.M. (1980). Multivariate analysis with latent variables: causal modeling. *Annual Review of Psychology*, 31: 419–456.
4. Bentler, P.M. (1983). Some contributions to efficient statistics in structural models: specification and estimation of moment structures. *Psychometrika*, 48: 493–517.
5. Bollen, K.A. (1989). *Structural equations with latent variables*. New York, NY: Wiley.
6. Brookings, J. B., Bolton, B., Brown, C. E., & McEvoy, A. (1985). Self-reported job burnout among female human service professionals. *Journal of Organizational Behavior*, 6(2), 143-150.
7. Çelik, H. E., & Yılmaz, V. (2016). LISREL 9.1 ile yapısal eşitlik modellemesi: Temel kavramlar-uygulamalar-programlama. Anı Yayıncılık.
8. Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve maslach tükenmişlik ölçeğinin uyarlanması. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi, 22-25 Eylül 1992. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

9. Ertürk, E., Keçeciöğlü T. (2012). Çalışanların iş doyumları ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiler: Öğretmenler üzerine bir uygulama. *Ege Akademik Bakış*,12(1), 39-52.
10. Freudenberger, N.J. (1974). Staff Burnout. *Journal of Social Issues*, 30, 159-165.
11. Gündüz, B., Çapri, B., & Gökçakan, Z. (2013). Mesleki tükenmişlik, işle bütünleşme ve iş doyumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 29-49.
12. Hox, J. J., & Bechger, T. M. (1998). An introduction to structural equation modeling. *Family Science Review*, 11, 354-373.
13. Hoyle, R. H. (1995). *Structural equation modeling: Concepts, issues, and applications*. Sage.
14. Huchting, K., Lac, A., & LaBrie, J. W. (2008). An application of the Theory of Planned Behavior to sorority alcohol consumption. *Addictive Behaviors*, 33(4), 538-551.
15. Joreskog, K. G., Dag, S., & Magidson, J. (1979). *Advances in factor analysis and structural equation models*. Abt books.
16. Lewnard, J. A., & Lo, N. C. (2020). Scientific and ethical basis for social-distancing interventions against COVID-19. *The Lancet. Infectious diseases*, 20(6), 631.
17. Li, W., Yang, Y., Liu, Z. H., Zhao, Y. J., Zhang, Q., Zhang, L., Cheung, T. & Xiang, Y. T. (2020). Progression of mental health services during the COVID-19 outbreak in China. *International Journal of Biological Sciences*, 16(10), p.1732.
18. Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 397-422.
19. Maslach, C. (2003). Job burnout: New directions in research and intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 12(5), 189-192.
20. Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Organizational Behavior*, 2(2), 99-113.
21. Maslach, C., & Leiter, M. (2008). Early predictors of job burnout and engagement. *Journal of Applied Psychology*, 93, 498-512.
22. Maslach, C., & Leiter, M. P. (2016). Understanding the burnout experience: recent research and its implications for psychiatry. *World Psychiatry*, 15(2), 103-111.
23. Maslach, C., Schaufeli, W. B., & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 397-422.
24. Raykov, T., & Marcoulides, G. A. (2012). *A first course in structural equation modeling*. Routledge.
25. Salvagioni, D. A. J., Melanda, F. N., Mesas, A. E., González, A. D., Gabani, F. L., & Andrade, S. M. D. (2017). Physical, psychological and occupational consequences of job burnout: A systematic review of prospective studies. *PloS one*, 12(10), e0185781
26. Sart, G., Sezgin, F. H., & Demir, N. (2018). Mobbingin mesleki tükenmişlik algısı üzerine etkileri: kadın akademisyenler örneği. *Beykoz Akademi Dergisi*, 6(1), 118-135.
27. Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. S., & Ho, R. C. (2020). Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 coronavirus disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal Of Environmental Research and Public Health*, 17(5), 1729.
28. Wang, J., & Wang, X. (2020). *Structural equation modeling: Applications using Mplus*. John Wiley & Sons.
29. Yıldırım, M., Akgül, Ö., & Geçer, E. (2020). The Effect of COVID-19 Anxiety on General Health: The Role of COVID-19 Coping. *PsyArXiv*, 1-24. Doi: 10.31234/osf.io/h8w9e